

Criminological analysis of vandalism (a political sociological approach focusing on the case study of Iran)

Abstract

Vandalism is the deliberate and deliberate destruction of public property. Antisocial behavior resulting from feelings of abuse and failure and manifestation of rebellion against social discrimination. Vandalism is behavior itself, not the result of behavior; An action related to the environment in which the impact of what exists at the community level, including cultural, spiritual and material, can not be hidden. Vandal without material purpose only expresses his anger by damaging public facilities and property; This heinous phenomenon can be considered a violation of public order, where the lack of material motivation excludes this behavior from the scope of crimes against property and ownership. Vandalism is a repetition of vandalism, a perversion of habit that is rooted in one's sociability and consequently in psychoanalytic and structural factors. The purpose of this article is to introduce vandalism as a social harm with a socio-political approach and more importantly to provide practical solutions to reduce its amount in society. Therefore, the main question of the present study is what factors have intensified such destructions in urban affairs and public property? And what factors reduce this behavior and practices socially and legally? The data collection method in this research is library and the research method is interpretive and qualitative. The researcher has tried to scrutinize this social damage by providing positive analyzes. This social damage needs to be presented in a wide range of solutions so that it does not face the problem of development in the end.

Keywords:Social Injuries, Public Comfort Vandalism, Public Property, Political Sociology.

<http://doi.org/10.30510/psi.2022.272569.1538>

تحلیل جرم شناختی وندالیسم (رویکردی جامعه‌شناسی سیاسی با محوریت مطالعه موردی ایران)

داریوش هوشیاری^۱ تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰

مهدی اسماعیلی*^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۷/۲

کیومرث کلاتتری درونکلا^۳

چکیده

وندالیسم تخریب ارادی و آگاهانه اموال عمومی است. رفتاری ضد اجتماعی ناشی از احساس اجحاف و ناکامی و نمودی از عصیان علیه تبعیضات اجتماعی. وندالیسم خود رفتار است و نه نتیجه رفتار؛ عملی مرتبط با محیط که تاثیر آنچه در سطح اجتماع وجود دارد، اعم از در برداشته‌های فرهنگی، معنوی و مادی، در آن قابل کتمان نیست. وندال بدون هدف مادی تنها خشم خود را با آسیب رسانی به تاسیسات و اموال عمومی بروز می‌دهد؛ می‌توان این پدیده کژروانه را ناقض آسایش عمومی دانست، جایی که فقدان انگیزه مادی این رفتار را از شمول جرایم علیه اموال و مالکیت خارج می‌نماید. وندالیسم تکرار عمل وندالیستی است، کژروی به عادت که ریشه در جامعه پذیری فرد و تبعاً عوامل روانکاوانه و ساختاری دارد. هدف از مقاله حاضر معرفی وندالیسم به عنوان یک آسیب اجتماعی با رویکرد جامعه‌شناختی سیاسی و مهمتر از آن ارائه راهکارهای عملی برای کاهش مقدار آن در سطح جامعه می‌باشد. لذا سوال اصلی پژوهش حاضر اینست که چه عواملی باعث تشدید اینگونه تخریب‌ها در امور شهری و اموال عمومی گردیده است؟ و چه عواملی باعث کاهش این رفتار و اعمال از حیث اجتماعی و حقوقی می‌گردد؟ روش جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش کتابخانه‌ای و روش پژوهش تفسیری و از نوع کیفی می‌باشد. محقق تلاش نموده تا با ارائه تحلیل‌های مثبت این آسیب اجتماعی را موشکافی نماید. این آسیب اجتماعی نیازمند ارائه راهکارهای گسترده‌ای است تا در نهایت راه توسعه را با مشکل مواجه ننماید که نگارنده در قسمت پایانی این کار را طبق پیشینه پژوهش و مبانی نظری و نظریه‌اندیشمندان انجام داده است و راهکارهای پیشنهادی را ارائه کرده است.

واژگان کلیدی: آسیب‌های اجتماعی، آسایش عمومی وندالیسم، اموال عمومی، جامعه‌شناسی سیاسی.

^۱ دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد آیت‌الله امینی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران. Hushyaridarush@gmail.com

^۲ * استادیار گروه حقوق، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران. (نویسنده مسئول). Dresmaeli@yahoo.com

^۳ استاد گروه حقوق، واحد بابلسر، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران. Kalantar@nit.ac.ir

شهرهای امروزی کشور به موازات افزایش و گسترش جمعیت و فضاهای کالبدی آنها با انواع مشکلات و آسیب‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی سروکار دارد که در مجموع این ده کشور را از لحاظ سلامت محیط و احساس امنیت جانی، مالی، تعاملاتی و فکری تهدید می‌کنند.

در حال حاضر نیز توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری و توجه به بر طرف نمودن مشکلات، معضلات شهری به منظور کاهش نابهنجاری‌ها و افزایش امنیت از مهمترین مسائلی هستند که همواره مورد توجه مدیران، برنامه ریزان و طراحان شهری بوده است. چراکه محیط شهری زمینه مستعدی برای ارتکاب انواع جرائم به شمار می‌رود. در این بین وندالیسم در زمره آن دسته از بزهکاری‌ها و انحرافات است که در جامعه نمود و ظهور یافته است. در همه شهرهای بزرگ همه روزه ما شاهد ویرانگری عمدی و رفتارهای غیرمسئولانه و ضداجتماعی وندال‌ها هستیم که عمداً کمر به تخریب و نابودی هر آنچه متعلق به همگان است بسته اند. ولی این مسئله را از آن رو مهم میدانیم که وندالیسم هم خسارت بعضاً هنگفتی بر بودجه عمومی یک کشور وارد می‌سازد و هم در برخی مواقع زندگی اجتماعی و حتی روزمره‌ی انسان را دچار اختلال می‌نماید. آمار و اطلاعات ارائه شده از کشورها و مناطق مختلف حاکی از وسعت، شدت و تنوع وندالیسم در بخش‌های مختلف و خسارات و هزینه‌های مربوطه است. مطالعات انجام شده نیز نشان دهنده‌ی اهمیت یافتن این مسئله در جامعه شهری ایران می‌باشد که با وجود خسارات و زیان‌های ناشی از وندالیسم در فضاهای عمومی شهری کشور، آمار و اطلاعات کافی در این زمینه خصوصاً دامنه، ابعاد، گستره، علل و انگیزه‌ی موضوعات تحت تخریب در اثر وندالیسم در دست نیست. با توجه به این شرایط ضرورت توجه به این معضل اجتماعی کالبدی گریبان گیر فضاهای عمومی شهرهای کشور از اهمیتی ویژه برخوردار است که بر اساس بررسی‌های انجام گرفته فضاهای عمومی نیز با چنین مسائل و مشکلاتی روبرو هستند که ضرورت توجه به این موضوع و بررسی آن را حائز اهمیت ساخته است. بر همین اساس در این پژوهش بر آن شدیم که ضمن بررسی پدیده وندالیسم و نظریات آن در مورد علل ظهور رفتارهای وندالی و ارائه راهکارهایی در جهت کاهش این معضل و ایجاد تعادل در فضاهای عمومی شهر مورد مطالعه می‌باشد.

۱.۲. تعریف مفاهیم

۱.۲.۱. وندالیسم

از نظر لغوی، وندالیسم^۱ به معنای تخریب اماکن و وسایل و امکانات شهری می‌باشد (فرهنگ لانگمن، ۲۰۰۳). اما در متون جامعه شناسی انحرافات و آسیب شناسی اجتماعی، تعاریفی متعدد از این واژه ارائه گردیده است. وندالیسم به مفهوم داشتن نوعی روحیه بیمارگونه به کار رفته و مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی و خودخواسته اموال، تاسیسات و متعلقات عمومی است (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین می‌توان آن را به مثابه جنایتی خرد و از انواع بزهکاری جوانان دانست (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳).

میر و کلبنارد (۲۰۰۳)، وندالیسم را تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورتی مدام و مکرر تعریف می‌کنند. برت لاند (۱۹۷۳)؛ به نقل از مقصودی و بنی فاطمه، (۱۳۸۳)، وندالیسم با خراب کردن اموال عمومی یا خصوصی از طریق بی ریخت کردن یا ناقص کردن آنها بدون رضایت صاحب یا سازنده آن تعریف می‌کند. وندالیسم مشتق از واژه وندال است. وندال نام قومی است از طایفه های ژرمنی و تا حدی اسلاو که در قرن پنجم میلادی در سرزمین های واقع در میان دو

^۱. Vandalism

رودخانه بزرگ او و ویستول می زیسته اند. این قوم پادشاهی داشته است به نام گنسویک یا ژانسیک که از ۴۲۷ تا ۴۷۷ میلادی سلطنت می کرده است. در عهد او وندال‌ها که قبلاً سرزمین گل یا فرانسه امروزی و اسپانیا را تصرف کرده بودند، به متصرفات روم در آفریقا هجوم آوردند، کارتارژ را گرفتند و سر راه از آبادی و آبادانی چیزی بر جای نهندند. آنان مردمانی جنگ‌جو، خونخوار و مهاجم بودند که به دفعات به نواحی و سرزمین‌های اطراف قلمرو خود تخطی و تجاوز کرده و به تخریب و تاراج مناطق و آبادی‌های متصرفه می پرداختند. همین شهرت تاریخی از روحیه‌ی ویران‌گرانه قوم وندال سبب شده است که امروزه وندالیسم را به معنای ویران‌گری و خرابکاری نیز به کار ببرند (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸).

۱.۳. اهمیت و هدف پژوهش

وندالیسم یا تخریب اموال و فضاها‌ی عمومی به ویژه در جوامع شهری، از پدیده‌هایی است که نه تنها خسارت‌های ناشی از آن، مدیریت‌های شهری را گرفتار مشکل و تنگنای نگهداری از مبلمان و تجهیزات عمومی می‌کند، بلکه شهروندان را نیز از داشتن امکانات و تجهیزات مورد نیازشان محروم و بی‌بهره می‌سازد. چه بسا در این زمینه، کمتر فردی از اقشار میانی و فرودست جوامع شهری را می‌توان یافت که در موارد نیاز، به خاطر سالم نبودن باجه‌های تلفن همگانی قابل دسترس، از انجام تماس و ارتباط بازنمانده باشد یا در برخورد با سایر امکانات و تجهیزات شهری تخریب شده، دچار مشکل و تنش‌های روحی نشده باشد. دیگر جنبه این پدیده ناخوشایند، خسارت‌های مالی آن است که سالانه هزینه بسیار هنگفتی را به مدیریت‌های شهری تحمیل می‌کند و از آنجا که این هزینه‌ها به طور عمده توسط ساکنان شهرها پرداخت می‌شود، در مجموع می‌توان گفت خسارت‌های مالی این پدیده نیز در اصل بر دوش ساکنان شهرها سنگینی می‌کند و به جای بهره‌گیری این هزینه‌ها در توسعه و عمران بهینه ملزومات شهری، بخش قابل توجهی از درآمد مدیریت‌های شهری را به تامین مجدد و بازسازی امکانات و تجهیزات تخریب شده اختصاص می‌دهد. در حقیقت افرادی که اقدام به تخریب اموال عمومی می‌کنند آگاهی ندارند که در احداث چنین اموالی سهم اصلی و مهمی دارند از آنجایی که پول و مالیات خودشان به نام "بیت‌المال" برای احداث و اجرای این مبلمان شهری و اموال عمومی هزینه شده است. مسئله تخریب اموال عمومی هرچند مسئله‌ای نوظهور و نوپاست. لکن همه ساله در جهان مبالغ هنگفتی جهت ترمیم این تخریب‌ها پرداخت می‌گردد. در بیشتر شهرهای کشورهای جهان حتی کشورهای پیشرفته مانند آلمان، فرانسه، ایالات متحده آمریکا و... زوایای مختلف آن را می‌توان مشاهده کرد. به همین دلیل نیز این پدیده، با عنوان جهانی «وندالیسم» معرفی و تبیین می‌شود و از ناهنجاری‌های اجتماعی در جوامع شهری محسوب می‌شود به همین دلایل کشورهای مختلف جامعه بین‌الملل با وضع قوانین و مقرراتی کوشیده‌اند تا با جرم‌انگاری این پدیده به مقابله با آن بپردازند.

۱.۴. سوال اصلی

چه عواملی باعث تشدید اینگونه تخریب‌ها در امور شهری و اموال عمومی گردیده است؟ و چه عواملی باعث کاهش این رفتار و اعمال از حیث اجتماعی و حقوقی می‌گردد؟

۱.۵. فرضیه

- در خصوص چرایی شکل‌گیری وندالیسم تئوری‌های مختلفی وجود دارد اما بطور کلی می‌توان وندالیسم را نتیجه ناتوانی فرد در هماهنگی خود با ارزش‌های حاکم بر جامعه و همچنین بریدگی و عدم پیوند با ارزش‌های تحمیل شده از سوی والدین و آنچه به منزله شرایط و حرکت‌های حاکم بر جامعه شمرده که این امر سبب می‌شود فرد با ارزش‌های جامعه بیگانه شده و نبرد خود را با آن آغاز می‌کنند.

- افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری اجتماعی، تبلیغ و اطلاع رسانی از طریق رسانه ها، درونی کردن فرهنگ شهروندی، آموزش، نمایش روابط دوستانه در محیط های شهری و برنامه ریزی مدیریتی تعدادی از راه کارهای آزموده شده برای کاهش وندالیسم هستند.

۱.۶. ادبیات پژوهش

با توجه به بررسی های انجام شده، ادبیات مسئله در زمینه ی وندالیسم و بخصوص در فضاهای عمومی شهری در ایران بسیار محدود می باشد و به طور کلی تحقیقات اندکی صورت گرفته است. محسنی در طرح بررسی علل وندالیسم در تهران و راه های پیشگیری و درمان آن (۱۳۸۸)، ضمن حمایت از یافته های پیشین (میر و کلینارد، ویلینکس، هوبر، کلارک و ...) به این نتیجه می رسد که وندال ها یک تیپ یا گروه بزهکار واجد ویژگی های فردی، شخصیتی، خانوادگی، اعتقادی و رفتاری مختص به خود هستند که آنها را از افراد غیر وندال ممتاز و متمایز می سازد. عبدالله خانی در مقاله ای تحت عنوان "تبیین مسئله وندالیسم و راهبردهای مقابله با آن" (۱۳۸۶) بیشتر بر راهبرد مراقبت و سه پایه ی آن یعنی، حضور، مداخله و کنترل تأکید دارد (عبدالله خانی، ۱۳۸۶: ۲۴). شکرپیگی و محمدی راد در پژوهش خود تحت عنوان "بررسی علل و عوامل نظری وندالیسم در میان جوانان" دریافتند که بین عصبانیت و ارتکاب رفتار نابهنجار (وندالیسم) رابطه معناداری وجود دارد. در همین خصوص، حمیدی بگه جان و شیروانی، نیز در بررسی میزان هیجان خواهی، تکانش گری و نشخوار فکری خشم در پیش بینی دیوارنویسی و وندالیسم نشان دادند که نشخوار فکری خشم بهترین پیش بینی کننده ی وندالیسم و دیوارنویسی است (شاکری نیا، ۱۳۹۰: ۷).

۲. نظریه های حاکم بر انحراف وندالیسم

۲/۱. نظریه پاتریس ژانورن

پاتریس ژانورن^۱ در بیان وندالیسم نظریاتی دارد:

«وندالیسم نوعی روحیه بیمار گونه است که به تخریب تاسیسات عمومی مثل تلفن های عمومی، صندلی های اتوبوس شهری، پارک ها و وسایل موجود در آن، باجه های پست و تلگراف، علائم راهنمایی و رانندگی و نظایر اینها تمایل دارد.... روحیه ای که متمایل است به نابود کردن آثار هنری و چیزهای زیبای دیگر. وندالیسم را مجازاً به تخریب آثار هنری، دشمنی، با علم صنعت و آثار تمدن نیز اطلاق می کنند». وی پدیده گلوله برفی را عنوان می کند و می گوید: «پدیده گلوله برفی و جنبه سرایت آمیز آن در روانشناسی امری شناخته شده است، کافی است که کسی اولین گلوله برفی را بزند، دیگران نیز معمولاً از او پیروی می کنند و به عواقب کار خود نیز نمی اندیشند. قربانیان وندالیسم نیز این پدیده روانی را می شناسند یک صندلی چاقو خورده را در مترو به حال خود بگذارید، خواهید دید که در مدت بسیار کوتاهی همه صندلی های واگن با نیش چاقوهای وندال ها آشنا خواهد شد. این همان قانون جاذبه و جذابیت است که در برخی از دانشکده ها هم دیده شده است. همین که شخص پوستر مستهجنی را به دیوار زد، دیگران هم از او تقلید می کنند. سرویس های حفاظت تاسیسات عمومی (بویژه در بخش وسائط حمل و نقل) هر سال پول های کلانی خرج می کنند، تا هر چه زودتر نمونه های بدآموز وندالیسم را از بین ببرند و نگذارند که خرابکاران بالقوه با دیدن الگوهای تحریک کننده، عنان اختیار را از دست بدهند» (ژانورن، ۱۳۷۶: ۲۹).

۲/۲. نظریه پروفیسور گابریل موزر^۲

^۱ - Patris janoren

^۲ - Gabri Mozer

پروفسور گابریل موزر استاد روان شناسی اجتماعی درباره ی انگیزه خرابکاری می گوید: «انگیزه خرابکاری دو چیز است :
۱- احساس ظلم و ستم و اجحاف ، ۲- احساس عدم موفقیت در کار (همان منبع: ۳۲).

۲/۳. نظریه هاوبر^۱

هاوبر درباره تخریب اموال عمومی می گوید :

«بسیاری از موارد وندال ها سعی در جلب توجه دارند و در برخی موارد رفتار سوء آنها به این دلیل است که آنها نیاز به توجه دارند. اغلب آنها جوانانی هستند که از اوان کودکی کمبود محبت داشتند» (هابز ، ۱۹۸۰ : ۲۲-۱۹).

تحلیل از مشخصه های روان شناسی اعمال خرابکارانه نشان می دهد که این اعمال در برابر سیستمی که احساس گننامی را ایجاد می کند قرار گرفته اند. افراد جوان عموماً در نقطه مقابل تکنوکراسی و اقتدار اجتماعی عمل می کنند. و اگر این افراد درون گرا باشند ، چنانچه برخی از آنها در جستجوی تشخیص باشند، دست به اعمالی می زنند تا توجه دیگران را به خود جلب کنند. تا از طرف دیگر عکس العملی ببینند که نمودی از توجه دیگران باشد. اعمال دیگر خرابکاری به دست افراد جوانی صورت می گیرد که مشکلات هویتی دارند و این افراد می خواهند در جهت لذت و کامجویی ، در مقابل کلیه موارد نمود قدرت ایستاده و کارهای ناشایست انجام دهند. گرچه می دانند در این موارد لذت خراب کردن چیزی ، با خطرات مجازات و جریمه همراه است. انگیزه سیاسی در بین افرادی که به رفاه اجتماعی صدمه می زنند ، از عوامل اصلی نمی باشد. این هم درست نیست بگوییم که فقط بیکاران دست به تخلف می زنند. اما اغلب این طور معلوم شده است که متخلفین از سطح تحصیلی پایینی برخوردار بوده اند (هابر ، ۱۹۸۰ : ۱۹۲).

۲/۴. نظریه مارشال بارون کلینارد و رابرت فیلد میر^۲

این دو تن از صاحب نظران موضوع وندالیسم در تبیین کجروی اجتماعی اظهار می دارند :

«وندالیسم عبارت از تخریب ارادی اموال عمومی بصورت تکرار که عمدتاً متوجه اموال و اشیاء بوده تا اشخاص و چنانچه متوجه شخص نیز باشد اموال فرد مورد نظر است نه خود فرد... اعمال وندالیسم عموماً به وسیله جوانان اجرا می شود ، بدون آنکه بدانند این عمل جرم است. آنها این عمل خود را شوخی و مزاح (Prank) و یا آتش سوزاندن (Raisinghell) تعبیر می کنند (ژانورن ، ۱۳۸۲ : ۳۲).

این واقعیت که اغلب در حین اعمال وندالیسم چیزی دزدیده نمی شود این مفهوم را تقویت می کند که آنها شیطنت می کنند و آتش می سوزانند و بزهکار نیستند. تخریب ارادی برای آنها تفریح و هیجان به بار می آورد و در واقع اعتراضی است در مقابل نقش هایی که مبهم تعریف شده اند و اعتراضی است به موقعیت مبهم در ساختار اجتماعی در واقع اعمال وندالیسم به ندرت دانش پیچیده قبلی را بکار می گیرد و حتی به آن احتیاج ندارد.

این عمل از تعامل اجتماعی نشات می گیرد. بخش کمی از این اعمال هستند که قبلاً عملاً برنامه ریزی شده اند. وندالیسم در بسیاری موارد ، رفتار به خودی خود است و رشد موقعیت های اجتماعی است که در آنها واکنش های گروهی اتفاق می افتد هر پاسخ تعامل یکی از شرکت کنندگان ، روی اعمال یک شرکت کننده دیگر تاثیر گذاشته و اعمال وندالیسم به صورت گروهی نتیجه می شود شرکت در این اعمال به هر شخصی ، موقعیت تعامل گروهی می دهد و از طریق درگیری مستقیم ، فرد از این که عضو حاشیه ای گروه باشد پرهیز می کند (به نقل از رضانی ۱۳۷۵-۱۳۷۴ : ۴۷).

۲/۵. نظریه برابند کلارک^۳

^۱ - Hauber

^۲ - Marshall B. Klinard, Robert F. Meier

^۳ . Clark

آرکلارک، در مدلی علمی توصیفی، به روش تحلیل مسیر، متغیرهای مستقل مؤثر بر پیدایش رفتارهای وندالیستی را مدنظر قرار می‌دهد و آن‌ها را به هشت گروه مشخص تقسیم می‌کند که عبارتند از (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۶۵). ۱- تجارب نخستین دوران کودکی و محیط اولیه؛ ۲- توارث؛ ۳- شکل‌گیری شخصیت بزه‌کار؛ ۴- عوامل شخصیتی، اجتماعی و اقتصادی؛ ۵- شرایط و وضعیت فعلی فرد نظیر کنترل والدین؛ ۶- شرایط و موقعیت مکانی فرد نظیر مسکن ناسالم، خیابان‌های مناطق فقیرنشین، مکان‌های فاقد گشت پلیس، مکان‌های متروکه و مخروبه، خانه‌های خالی و...؛ ۷- بحران‌ها و وقایع که به احساس درماندگی، کسالت و خشم فرد منجر می‌شود؛ ۸- جریان‌های شناختی و ادراکی و حالات و انگیزش فرد که در این میان، شرایط و موقعیت و وضعیت خاص فرد نقش مهمی دارد. مطالعه‌ی نظریه‌های مختل و گستردگی ابعاد موضوع مورد مطالعه باعث شد محقق دید ترکیبی داشته باشد و به صورت تلفیقی از هریک از نظریه‌های مطروحه، نتیجه‌ی خاصی استخراج کند. برای تبیین عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر گرایش به وندالیسم در بین شهروندان، در کنار نظریه‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناسی اجتماعی مربوط به انحرافات، نظریه‌های وندالیسم نیز استفاده شد. براساس نظریات صاحب‌نظران و تحلیل‌گران علوم اجتماعی و روان‌شناسی و صاحب‌نظران وندالیسم باید گفت به وجود آوردن فرد وندالیسمی، تابع علل و عوامل اجتماعی و روانی مختل است (بخارایی، ۱۳۸۶: ۴۴۸).

براساس نظریه‌های آنومی و ساختار خانواده، گرایش به رفتارهای وندالیسمی، نتیجه‌ی ساختار خانوادگی گسسته است که در آن، خانواده وظایف خود را در قبال فرزندان به خوبی انجام نمی‌دهد. به همین دلیل، فرد به سوی خراب‌کاری گرایش پیدا می‌کند. برای متغیرهای اقتصادی نظریه‌ای که بهترین تبیین را از این متغیر می‌دهد، تئوری میلر، با عنوان فرهنگ طبقه‌ی پایین است که در استخراج این متغیرها بیشتر به این تئوری توجه شده است. از آنجا که یکی از شاخص‌های این متغیر، درآمد و محله‌ی مسکونی فرد است، به طور غیرمستقیم، تئوری میلر، شاو و مک‌لی را متبادر می‌سازد که تئوری کلواردر، اوهلین مارکس و زیمل نیز این متغیرها را در بر می‌گیرد. نظریه‌ی برابند کلارک نیز در مدلی علمی توصیفی، در پیدایش رفتارهای وندالیستی، نقش شرایط و وضعیت مکانی فرد از جمله مسکن ناسالم، خیابان‌های مناطق فقیرنشین، مکان‌های فاقد گشت پلیس، مکان‌های متروکه و مخروبه، خانه‌های خالی و... را مهم می‌داند.

۳. انواع وندالیسم

به طور کلی وندالیسم را می‌توان به دو صورت مشاهده کرد:

- وندالیسمی که در آن برنامه و هدف مشخصی دیده می‌شود و غالباً نیز گروهی انجام می‌شود.
- وندالیسمی که در آن برنامه و هدف مشخصی دیده نمی‌شود و غالباً فردی صورت می‌گیرد.

در نوع اول، واضح‌ترین شکل آن را در محیط‌های ورزشی هنگام مسابقات فوتبال می‌توان مشاهده کرد. بخشی از وندال‌ها را مبتلایان به شخصیت ضد اجتماعی تشکیل می‌دهند. از ویژگی مبتلایان به این نوع اختلال آن است که این افراد دلبستگی به قانون ندارند و هرگز احساس مسئولیت نمی‌کنند، در پی ارضای فوری خواسته‌های خویش هستند و به سادگی دست به خشونت می‌زنند، همچنین آن‌ها قدرت تحمل کردن شرایطی که باب میل شان نیست و به تعویق انداختن خواسته‌هایشان باشد، را ندارند. نوجوانان و جوانان که دارای اختلال سلوک می‌باشند جزء این دسته از وندال‌ها می‌باشند. اساساً اختلال سلوک، عبارت است از رفتاری که حقوق اساسی دیگران و هنجارهای اجتماعی را نقض می‌کند. پرخاشگری، ویرانی و تخریب اموال، سرقت و تقلب، دروغ‌گویی و... در میان افراد مبتلا به اختلال سلوک مشاهده می‌شود. لازم به ذکر است ملاک‌های تشخیص اختلال سلوک شامل پرخاشگری نسبت به انسان‌ها و حیوانات، در معرض زورگویی و تهدید و ارعاب دیگران، تخریب اموال عمومی، بی‌رحمی نمودن از لحاظ جسمی به دیگران، آتش‌افروزی عمدی با نیت آسیب

رسانی جدی، ورود به زور به خانه، ساختمان یا ماشین دیگران، دروغ‌گویی برای به دست آوردن کالا، منافع یا اجتناب از انجام وظایف و نقض جدی قوانین و مقررات است.

گروه دیگر وندال‌ها، شهروندان عادی جامعه هستند که شرایط محیطی و وضعیت‌های موقتی در بروز رفتارهای وندالیستی این افراد نقش مهمی دارند. رفتارهای تخریب‌گرایانه این افراد در شرایطی به وقوع می‌پیوندد که احساس ناکامی و سرخوردگی کنند؛ مثلاً زمانی که دستگاه تلفن عمومی که گاه مرتبط با انتظار طولانی برای سوار شدن و نگرانی از تأخیر و توقف‌های مکرر در ایستگاه‌ها است که سبب فشار روانی و تحرک‌پذیری مسافران می‌شود (غریبی، ۱۳۸۵).

۴. ویژگی‌های رفتار وندالیسم

اگر چه وندالیسم به مفهوم تخریب اموال عمومی است، اما باید دانست رفتاری را می‌توان وندالیسم خواند که ضمن دارا بودن جنبه‌های خشونت و تخریب، ویژگی‌های زیر را نیز دارا باشد:

الف: صدمه به چیزهایی که متعلق به دیگران است نه متعلق به شخص تخریب‌گر می‌باشد.

ب: صدمه به اموال عمومی.

ج: هر خسارتی که فرد خسارت‌زننده باید آن را جبران کند و مسئولیت خسارت وارده بر عهده اوست.

همانگونه که ملاحظه شد، به هر گونه تخریب و خسارتی که از جانب شخص به عمل می‌آید واژه وندالیسم اطلاق نمی‌شود، بلکه این خشونت و تخریب باید دارای ویژگی‌هایی باشد. به طور مثال اگر فردی شیء را سهواً یا عمدتاً بشکند و سپس در صدد جبران آن برآید، به آن وندالیسم اطلاق نمی‌شود و یا اگر شخص آنچه را متعلق به خود اوست از بین ببرد، وندال نامیده نمی‌شود.

در بسیاری از تحقیقات، دانشمندان علوم اجتماعی به این نتیجه رسیدند که وندال‌ها و جوانان بزه‌کار در خانواده‌های غیر منضبط و به دور از هنجار اجتماعی رشد و پرورش یافته‌اند. اینگونه افراد غالباً احساس درماندگی می‌نمایند و این احساس خود را به صورت قهرآمیز و پرخاش‌گرانه در مقابل نسل بزرگتر، صاحبان قدرت و همه نهادها و سازمان‌های موجود در جامعه نشان می‌دهند. اینگونه افراد به دلیل ناتوانی در هماهنگی خود با ارزش‌های حاکم بر جامعه و همچنین بریدگی و عدم پیوند با ارزش‌های تحمیل شده از سوی والدین و آنچه به منزله شرایط و حرکت‌های حاکم در جامعه مطرح است، با ارزش‌های جامعه بیگانه شده و نبرد خود را با آن آغاز می‌کنند. از سوی دیگر میتوان وندالیسم را نوعی از رفتار جمعی و هیجانی و فاقد تعقل دانست که بیشتر ناشی از تبعیت شتاب‌زده و بی‌منطق از دیگران می‌باشد. در این تبیین، فرد وندال تحت تأثیر جو حاکم بر گروه و برای هم‌رنگی با جماعت اقدام به تخریب می‌نماید (اکبری، ۱۳۹۶: ۵).

۵. مظاهر وندالیسم

به برخی از موضوعات و مظاهر وندالیسم اشاره می‌کنیم:

- ۱- نوشتن روی در و دیوار شهر و مؤسسات عمومی ۲- پاره کردن صندلی اتوبوس‌های شهری و مترو ۳- تخریب ایستگاه‌های اتوبوس ۴- آسیب رساندن به باجه‌های تلفن عمومی ۵- شکستن لامپ‌ها و چراغ‌های خیابان ۶- شکستن درختان و چیدن گل و گیاه پارک‌ها ۷- صدمه زدن به تأسیسات و امکانات ورزشگاه‌ها ۸- کندن علائم راهنمایی و رانندگی ۹- نوشتن یادگاری بر روی اموال عمومی یا نگارش جملات زشت و ترسیم تصاویر ناپسند ۱۰- سرقت وسایل عمومی حتی اگر آن را دور بیندازد.

۶. مکان وقوع وندالیسم

وندالیسم می‌تواند در هر زمان و مکان رخ دهد اما غالباً در مکانی که زمانی که شانس کمی برای دیده شدن وجود دارد، بیشتر رخ می‌دهد. وندالیسم معمولاً در مناطق و فضاهای فیزیکی که در دسترس هستند اتفاق می‌افتد، جاهایی که به

راحتی بتوان در فرصتی کوتاه اعمال تخریب گرایانه را انجام داد و به سرعت گریخت. در مکان هایی که طراحی ساختمان ها به شکلی است که فضاهای پنهان و ناشناخته زیادی وجود دارد و یا در مکان هایی که افراد جوان رفت و آمد می کنند مثل مدارس، پارک ها، ساختمان های عمومی، مراکز خرید همچنین ساختمان های متروکه و غیرمسکونی، فضاهای باز و محل پارک وسایل نقلیه به مراتب فراوانی رفتار های وندالیستی بیشتر می باشد.

۷. نتایج وندالیسم

وندالیسم مانند دیگر انحرافات اجتماعی، دارای نتایج و آثار مشهود و پنهان زیادی است. وندالیسم نوعی از بزهکاری های جوانان می باشد که می تواند در نظم عمومی اختلال ایجاد کند. وندالیسم بر کاهش کیفیت زندگی شهری مؤثر بوده و باافزایش پرخاش گری و خشونت در شهرها نه تنها در افت کاری و استفاده عمومی از مکان های تفریحی عمومی تأثیر داشته، بلکه به افزایش احساس ترس و ناآرامی و نابهنجاری نیز تأثیرگذار بوده است. یکی از مهمترین آسیب های وندالیسم، زیان های اقتصادی ناشی از تعمیر و بازسازی وسایل تخریب شده می باشد که هر ساله بخش عظیمی از بودجه کشورها را به خود اختصاص می دهد علاوه بر این، با از دست رفتن زمانی که صرف تعمیر و بازسازی آثار تخریب شده می گردد عملاً بر کاهش رفاه و آسایش شهروندان تأثیرگذار می باشد که خود این موضوع نیز می تواند منجر به بروز نارضایتی ها و اعتراضاتی گردد که در نتیجه بر اعتماد عمومی مردم تأثیرات منفی بسیاری دارد (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸).

۸. راهکار پیشگیری از وندالیسم

سقراط فیلسوف یونانی می گوید: ما نباید با افراد ناهنجار با خشونت رفتار کنیم بلکه باید به آنها بیاموزیم که به چه ترتیب از ارتکاب بزه خودداری کنند زیرا ناهنجاری، ثمره نادانی و جهل است و تعداد بی شماری از افرادی که از بدقابالی نتوانسته اند معرفتی کسب کنند مرتکب آن می شوند. بنابراین قبل از این که سعی کنیم آنها را از نادانی بیرون آوریم، باید آنها را بشناسیم. امروزه با دقت در رفتارهای این گروه درمی یابیم که اعمال تخریب گرایانه آنها نشان دهنده روحیه و رویه ی بیمار گونه این افراد است. بنابراین اگر بپذیریم که وندالیسم به عنوان یک بیماری و هنجار اجتماعی مطرح است، مسلماً باید دارای راه های پیشگیری و درمان نیز باشد. برنامه ریزی برای مقابله با پدیده ی وندالیسم به تخصص های ویژه ای نظیر روان شناسی، جامعه شناسی، علوم تربیتی، مدیریت و طراحی شهری نیاز دارد و اعمال آن از طریق روش های متنوعی صورت می گیرد. مقابله با وندالیسم به تدابیر ویژه ای نیاز دارد که اغلب در ارتباط با کارآمدی کارکرد های جامعه شهری می باشد. افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری اجتماعی، تبلیغ و اطلاع رسانی از طریق رسانه ها، درونی کردن فرهنگ شهروندی، آموزش و نمایش روابط دوستانه در محیط های شهری و برنامه ریزی مدیریتی تعدادی از راهکارهای آزموده شده برای کاهش وندالیسم هستند. جامعه شناسان شهری معتقدند باید به کیفیت طراحی شهری به عنوان یک اصل مهم در پیشگیری از وندالیسم توجه داشت. برخی وندالیسم را نتیجه مستقیم کیفیت پایین طرح ها، فضاها و سازه های شهری معرفی می کنند و بر اهمیت مضاعف آن بر پیشگیری از تخریب آنها تأکید دارند. به زعم آنها طراحی شهری نباید در خدمت وندالیسم باشد و تحریک و تهیج وندال ها را موجب شود چرا که کیفیت پایین خدمات، احساس نارضایتی و بی ارزشی را نسبت به یک یا گروهی از سازه های شهری به وجود می آورد.

روس (۱۹۹۲) با مرور مطالعات صورت گرفته در زمینه وندالیسم، معتقد است که پیشگیری از این پدیده در شهرها اغلب مبتنی بر دو دیدگاه است: مولفه های موقعیتی که به بررسی زمینه های بروز وندالیسم در محیط فیزیکی شهر توجه دارد و مولفه های انگیزشی که به بررسی ویژگی های شخصیتی و نظام ارزشی فرد می پردازد به همین خاطر است که برای مقابله با وندالیسم، هم باید به طراحی و مکان یابی وسایل و امکانات شهری توجه داشت و هم به آموزش شهروندان و اندیشیدن تدابیر روان شناختی در راستای اصلاح رفتارهای ضد اجتماعی وندال ها مبادرت ورزید. علاوه بر این، جامعه شناسان نیز فقط

به شناسایی و تعریف وندالیسم پرداخته‌اند بلکه با توجه به اهمیت این موضوع، راه کارهایی را مطرح نموده‌اند. جامعه‌شناسان شهری در این مورد بیشتر به ایجاد بسترهای رفتاری و اجتماعی و سلب انگیزه واکنش‌های تخریبی اشاره دارند و در ایجاد چنین بستری نیز بیش از هر عامل دیگر، بر رفع و حذف بی‌عدالتی و نابرابری‌ها در ساختار نظام‌های اجتماعی تأکید می‌ورزند که خواه و ناخواه، تنها به عملکرد مدیریت‌های شهری محدود نمی‌شود و تعیین اهداف و سیاست‌های خرد و کلان را نیز در بر می‌گیرد، به هر حال، در حیطه‌ی عملکرد مدیریت‌های شهری برای رویارویی با نتایج وندالیسم، انجام دادن و تحقیق فعالیت‌های زیر توصیه شده است: شناخت علت‌ها و ریشه‌های اقدام تخریبی و تعیین برنامه و راهکار برای رفع آنها بدون شک شناخت ریشه‌ها و علل زیربنایی هر رفتار مجرمانه و نادرست، نقش مهمی در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و اصلاحی برای تغییر آن رفتارها دارد. بهبود استانداردهای زندگی شهری در تمامی مناطق و محلات شهری و به ویژه در مناطق و محلات محروم به از بین بردن نشانه‌های تبعیض در امر مناطق مختلف شهری کمک می‌کند تا احساس ناکامی و اجحاف در شهروندان به خصوص نوجوانان و جوانان که سرشار از هیجان و انرژی بوده و آماده تخلیه هیجانی هستند، کاهش یافته و آنها بتوانند از امکانات مورد نیاز خود در محل زندگی نیز بهره‌مند شوند ایجاد اعتماد و باور عمومی نسبت به فعالیت‌های مدیریت شهری، شهروندان باید به طور مستمر و از طریق منابع معتبر در جریان اقدامات و فعالیت‌های مدیریت شهری از قبیل هزینه‌های عمرانی، فرهنگی قرار گیرند تا جای هیچ‌گونه شک و تردید در ذهن آنان باقی نماند. در برنامه‌ریزی برای ایجاد انگیزه و جلب مشارکت مردمی در فعالیت‌های اجتماعی اگر شهروندان در محیط شهری، خود را سهیم بدانند و مدیریت شهری نیز زمینه‌های جلب مشارکت آنان به ویژه جوانان را فراهم نماید، طبعاً مردم نیز در مراقبت از اموال عمومی مشارکت فعالانه‌تری از خود نشان خواهند داد. ارائه آموزش‌های لازم به اقشار و گروه‌های مختلف شهر نشین با استفاده از کتاب‌های درسی آموزشی، رسانه‌های گروهی، همایش‌ها و مجامع و فرهنگ‌سراها و خانه‌های فرهنگ که در مناطق مختلف شهری توسط شهرداری‌ها اداره می‌شوند، بهترین مکان برای انتقال آموزه‌های شهرنشینی و آشنا ساختن مردم با حقوق و وظایف شهروندی‌شان است. استفاده از مربیان با تجربه و کارشناسان شهرداری‌ها و سازمان‌های مرتبط، می‌تواند شهروندان را با ملزومات زندگی شهری آشنا سازد. ایجاد فضاهای مطلوب و مناسب در مناطق مختلف شهری برای تخلیه هیجان نوجوانان و جوانان. متأسفانه در برخی از شهرها، نوجوانان از داشتن زمین بازی، تفریح و ورزش محروم هستند. به همین خاطر هیجان‌های خود را به شکل ناسالم و در قالب رفتارهای وندالیستی در سطح شهر به نمایش می‌گذارند. همچنین به منظور کاهش رفتارهای وندالیستی، راه کارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

- خانواده یکی از نهادهایی اصلی است که تأثیر قابل توجهی در افزایش یا کاهش وندالیسم دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود که خانواده عملکرد خود را به طور مناسب انجام دهد، به طوری که شرایط مطلوب رشد ذهنی، عاطفی، روانی و اجتماعی نوجوانان را امکان‌پذیر سازد، به طور کلی وجود مهر و محبت در کانون خانواده، تقویت ایمان، تلقین ارزش‌های اخلاقی، به وجود آوردن خودپنداری مثبت در نوجوانان اثر مهمی در رفتار وی دارد. همچنین ایجاد روابط صمیمی در خانواده محیطی مناسب جهت طرح مشکلات و مسائل نوجوانان و وسیله‌های مناسب برای تسکین ناراحتی‌های دوران بلوغ است.

- ایجاد مراکز و موسساتی برای مشاوره و راهنمایی افراد وندال در سطح جامعه.
- تقویت اعتماد به نفس و خودباوری در نوجوانان و جوانان و تقویت این باور که وسایل عمومی به تمام افراد جامعه تعلق دارد. توجه نمودن به نوجوانان و جوانان به عنوان مهم‌ترین قشر جامعه و تقویت منزلت اجتماعی در بین آنها.
- شناسایی اختلالات شخصیتی در بین جوانان و نوجوانان و تلاش برای رفع آنها.

- تلاش برای رفع معضل بیکاری در جامعه تا حد ممکن؛ چرا که بیشتر آسیب های اجتماعی از جمله وندالیسم از بیکاری نشات می گیرند.
- شناسایی مهم ترین نیازهای نوجوانان و تلاش برای رفع و بر طرف کردن آنها.
- بسیاری از رفتارها و آسیب هایی که در افراد پرورش می یابد در همان دوران کودکی است بنابراین باید تلاش نمود به خانواده ها آگاهی داد که به کودکان خود توجه داشته باشند و در همان آغاز رفتار مناسب با آنها داشته باشند. تا آنجاییکه ممکن است باید فشار و تنبیه را از زندگی روزمره نوجوانان حذف نمود و تشویق به برقراری ارتباط، تقویت انگیزه تأکید بر نکات مثبت هرچند کم رنگ در وجود آنها را جایگزین نمود.
- در نظر گرفتن استحکام و شکل فیزیکی مناسب در ساخت سازه ها و فضاهای شهری.
- مکان یابی دقیق و مناسب تجهیزات به منظور پایین آوردن امکان دسترسی وندال ها به آن.
- توجه به امر زیبایی شناسی در ساخت اموال و احداث اماکن.
- افزایش نظارت و کنترل اجتماعی در اماکن عمومی.
- افزایش احساس مسئولیت پذیری در بین تمامی شهروندان جهت جلوگیری از رفتار های وندالیستی دیگران.

نتیجه گیری

با توجه به مطالب گفته شده، می توان نتیجه گیری کرد که برای کاهش رفتارهای وندالیستی، چاره ای جز همسویی نهادهای آموزشی، فرهنگی، مذهبی، رسانه ها و مهمتر از همه خانواده با مدیریت شهری نیست. آبادانی و شادابی شهر ارتباط مستقیم با سلامت جسمی و روانی شهروندان دارد و این حق و وظیفه تمامی شهروندان است تا با آگاهی از هزینه های خدمات شهری و شیوه های برخورد با وندال ها، جلوی پیشرفت این پدیده ناخوشایند را بگیرند. از سوی دیگر مدیریت شهری و مهمتر از همه متولیان امر زیباسازی شهرها نیز باید به تعریف مجددی از مفهوم زیباسازی شهری دست یابند و با توجه به علل و عوامل زمینه ساز رفتارهای وندالیستی، سعی نمایند تا امکانات، فضاها، تجهیزات و وسایل مورد استفاده عموم را به گونه ای طراحی و جانمایی نمایند تا ضمن کاستن از انگیزه تخریب در وندال ها، از استحکام و قابلیت استفاده بهتری برخوردار باشد. وندالیسم یا تخریب اموال عمومی و سازه های شهری، سالانه میلیاردها دلار به تاسیسات خدماتی و رفاهی شهرهای کوچک و بزرگ دنیا خسارت وارد می کند و در کشور ما نیز با وجود ضعف آمارها در این باره، می توان ادعا کرد میلیاردها تومان خسارت مادی و چند برابر آن خسارات معنوی به همراه دارد. پیچیدگی شئون وندالیسم، حوزه عمل آن و گستردگی دلایل به وجود آورنده این پدیده که در زمینه های علوم اجتماعی، روان شناسی، علوم تربیتی، اقتصادی و ... مطرح است. همواره پیشروی کارشناسان، مدیران شهری و متولیان دولتی و اجتماعی برای مبارزه با نتایج شوم آن محسوب می شود. و متأسفانه در سال های اخیر با وجود اطلاع رسانی و تبلیغات فراگیر در حوزه شهرنشینی و فرهنگ شهروندی، این پدیده روندی رو به رشد دارد. آسیب و لطمه عمدی به طور کلی یا جزئی به اموال اشخاص حقیقی و حقوقی که منجر به نقصان یا از میان رفتن مال شود به ترتیبی که در قانون مشخص شده است: از کار انداختن، نهب، غارت و اتلاف اموال، اجناس و محصولات نیز در قانون از مصادیق تخریب اموال عمومی محسوب می شود که مجازات و محکومیت های قانونی در پی دارد و گستره وسیعی از مفاهیم شناخته شده وندالیسم را در برمی گیرد. کارشناسان عمدتاً تضاد طبقات، تربیت اجتماعی، هیجانات روحی و ضعف در اعمال قانون را از جمله عوامل بروز وندالیسم بر می شمارند و محمد بیگی قاضی دادگستری درباره ی مبانی قانونی مقابله با وندالیسم به ماده ۶۸۷ قانون مجازات و تعزیرات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ اشاره می کند و می گوید بنا به نص صریح قانون هر کسی وسایل و تاسیسات مورد استفاده عمومی را از قبیل

شبکه های آب و فاضلاب، برق، نفت و تلفن و مراکز مخابرات و همچنین رادیو و تلویزیون و... یا علایم راهنمایی و رانندگی یا سایر علایمی که برای حفظ جان اشخاص یا تامین تاسیسات فوق در شوارع نصب شده تخریب کند یا با ایجاد حریق به نقصان و از کار انداختن آنها بپردازد، اگر قصد وی اخلال در نظم عمومی و امنیت نظام باشد، محارب محسوب می شود و گرنه به ۳ تا ۱۰ سال حبس محکوم می گردد. تخریب اموال عمومی و وسایل عام المنفعه یکی از مصادیق جرایم ضد امنیت است و علاوه بر آن تخریب درختان و فضای سبز نیز طبق مفاد این قانون زیر عنوان قانون گسترش فضای سبز مشمول تعزیر و محکومیت است. اگر ماموران نیروی انتظامی یا عوامل نهادهای عمومی فردی را حین تخریب اموال عام المنفعه دستگیر کنند، وی به دادگستری معرفی می شود و علاوه بر نماینده سازمان و نهاد مربوطه به عنوان شاکی دادستان نیز در مقام مدعی العموم علیه وی اقامه دعوی می کند. براساس رویه ی قضایی نیز برای فرد متخلف مجازات حبس در نظر گرفته می شود که اغلب به دلیل نبود انگیزه های سیاسی و امنیتی به شکل تعلیقی درمی آید. برنامه ریزی برای مقابله با پدیده وندالیسم به تخصص های ویژه ای نظیر روان شناسی، حقوقی، جامعه شناسی، علوم تربیتی، طراحی شهری و مدیریت نیاز دارد و اعمال آن از طریق روش های متنوعی صورت می گیرد. نظارت با ابزار مکانیکی که با روش های نظیر روشنایی، دوربین مدار بسته، قفل و چفت و بند، نگهبان، موانع فیزیکی و... انجام می شود، اولین راه حلی است که به ذهن می رسد و اغلب ناکارآمد است و حتی احتمال دارد در برخی موارد به گستاخ شدن و ندال های حرفه ای منجر شود. مقابله با وندالیسم به تمهیدات ویژه ای نیاز دارد که اغلب کارآمدی کارکردهای جامعه شهری را هدف می گیرند. افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری اجتماعی، تبلیغ و اطلاع رسانی از طریق رسانه ها، درونی کردن فرهنگ شهروندی، آموزش، نمایش روابط دوستانه در محیط های شهری و برنامه ریزی مدیریتی تعدادی از راه کارهای آزموده شده برای کاهش وندالیسم هستند. نکته ی مهمی که اغلب درباره ی آن غفلت می شود، ارزش های طراحی شهری در مقابله با وندالیسم است. برخی کارشناسان وندالیسم را نتیجه مستقیم کیفیت پایین برنامه ها، خدمات و سازه های شهری معرفی می کنند و بر اهمیت مضاعف آن بر وقوع خرابکاری تاکید دارند. طراحی شهری نباید در خدمت وندالیسم باشد و تحریک و تهییج کاربران را موجب شود. کیفیت پایین خدمات، احساس نارضایتی و بی ارزشی را نسبت به یک یا گروهی از سازه های شهری به وجود می آورد و می توان حدس زد برخی وسایل خدماتی به دلایلی از میزان تخریب بالاتری برخوردارند. تلفنی که پول می خورد، باجه خودپردازی که خدمات مطلوب ارائه نمی دهد، ایستگاهی که اتوبوس دیر به آن می رسد و حتی خود اتوبوس ها که شلوغ و پر از معضلات هستند، در معرض تخریب قرار دارند و بازسازی مدام آنها نیز راه به جایی نمی برد.

- آلمن، ایروین (۱۳۸۲)، محیط و رفتار اجتماعی، ((خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام))، ترجمه علی نمازیان، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- بخارایی، احمد (۱۳۸۶)، جامعه شناسی انحرافات اجتماعی در ایران. تهران: انتشارات پژوهاک جامعه.
- بهرامی مهنه، فاطمه (۱۳۸۳)، ((بررسی عوامل موثر بر وندالیسم نوجوانان و جوانان ۱۵ تا ۲۵ سال در حاشیه شهر- مشهد))، موردکاوی کیوسک های تلفن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.
- حیدری، اسلام؛ و پارسا مهر، مهربان (۱۳۹۱)، ((بررسی عوامل جامعه شناختی مؤثر بر وندالیسم))، مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستانی شهر اهواز، جامعه شناختی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره پیاپی ۲۲، شماره سوم.
- رضانی، ناصر (۱۳۷۵)، وندالیسم، ((بررسی موردی عوامل موثر بر پیدایش رفتار های وندالیستی در میان برخی پسران ۸ تا ۱۲ سال))، ساکن، تهران.
- رضانی، ناصر (۱۳۸۳)، وندالیسم، ((بررسی موردی عوامل موثر بر پیدایی رفتارهای وندالیستی در میان برخی پسران ۸ تا ۱۲ سال))، ساکن، منطقه حاشیه خطوط راه آهن در جنوب شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- رضازاده، راضیه؛ و زیبایی، نیره (۱۳۹۱)، ((بررسی رابطه ای بین سیمای بصری مناطق شهر تهران و رفتار شهروندان))، فصلنامه مدیریت شهری، سال دوم.
- زنگی آبادی، علی؛ و تبریزی، نازنین (۱۳۸۳)، ((طراحی و برنامه ریزی مبلمان شهری))، چاپ اول، انتشارات شریعتی، توس.
- ژانورن، پاتریس (۱۳۷۶)، ((وندالیسم بیماری جهانی خرابکاری))، مقاله، مترجم، فرخ ماهان، مجله دانشمند، تهران: شماره، ۲۹۹.
- ژانورن، پاتریس (۱۳۸۲)، ((وندالیسم بیماری جهانی خرابکاری))، مجله دانشمند، ترجمه فرخ ماهان، شماره، ۱۳۳.
- شاکری نیا، ایرج (۱۳۹۰)، ((بررسی اثر فضای سبز شهری بر رفتارهای وندالیستی پرخاش گرانه و نوع دوستانه))، نوجوانان شهر رشت: سومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
- صفوی مقدم، سیده مریم؛ و نوغانی، محسن (۱۳۹۱)، ((بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به رفتار تخریبی وندالیسم در بین نوجوانان شهر مشهد))، مشهد: چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری.
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۶)، ((تبیین مسئله ی وندالیسم و راهبردهای مقابله با آن))، فصلنامه امنیت، سال دوم.
- قاسمی، وحید، ذوالاکتاف، وحید؛ و نورعلی وند، علی (۱۳۸۳)، جامعه شناسی ورزش، ((وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال))، چاپ اول، انتشارات جامعه شناسان.
- فرهنگ لانگمن (۲۰۰۳)، تهران: انتشارات سپاهان تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۴) بررسی علل وندالیسم در تهران و راه های پیشگیری و درمان آن، مرکز مطالعات و تحقیقات اجتماعی و فرهنگی، شهر تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۹)، مبانی نظری و تجربی وندالیسم، مروری بر یافته های یک تحقیق نامه علوم اجتماعی.

- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، وندالیسم، مبانی روان‌شناسی اجتماعی جامعه‌شناسی و روان‌شناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب‌شناسی و کثرت‌فشاری اجتماعی، نشر آن، تهران.
- مرادی، نازیلا (۱۳۸۳)، شاخص‌های امنیت در فضاهای شهری، مجله شهرداری‌ها.
- مقصودی، سوده، بنی فاطمه، زهرا (۱۳۸۳)، تحلیل محتوای دیوار نویسی‌های کلاس‌های درس دانشگاه شهید باهنر کرمان.
-

- Cowan, Robert(2007), The dictionary of Urbanism. London; Streetwise press.
- Feuer. L, The Conflict of Generation, N.Y.Basic Books1973.
- Flacks. R, Social and Cultural Meaning of Student Revolt, Social Problems, 1971.
- Faizi.M, Hosseini.S.B, Razzaghi asl.S(2008), "Identification of Invironmental Design Methods and Techniques for Preventing Vandalism", Environmental.
- Goldstein, Arnold.p(1996), School-Oriented Interventions"Controlling Vandalism. London; Reprinted with Permission of the Guilford Press.